

Morgan Johansson är en olycklig kombination av en justitieminister som begränsar fri- och rättigheterna men utökar övervakningen. De rättigheter hans företrädare Lennart Geijer förstärkte monterar han ned och ”Bodströmsamhället” som Thomas Bodström trodde sig ha byggt klart förstärker regeringen Löven och justitieministern.

Förändringarna är många. Vissa är betydande medan andra synes marginella. I många fall har de tillkommit de genom bristande beredning, saknar tydliga motiv och avgränsningar. Följden blir bristande förutsebarhet. I vissa fall saknar förslagen ens ett försök till motivering. Så behandlar man inte bestämmelser som är tänkta att stå pall i ett skymningsläge.

* Skyddet för den som lämnar uppgifter till utländska korrespondenter i Sverige har försvagats. Förändringen motiveras med att Sverige i större utsträckning ska kunna bistå utländska stater med utredningsåtgärder. Förslaget har inte motiverats med belegg för konkreta behov och heller inte hur det påverkar möjligheten för personer i exil att driva opinion.

* Den särskilda rättegångsordningen med juryprövning och en exklusiv åklagare i yttrandefrihetsmål har sedan början av 1800-talet setts som en grundläggande rättsprincip. Som ett led i EU anpassningen skriver regeringen i en bisats bort den rättsgrundsats som regeringen 1949 ansåg bidragit till en demokratisk utveckling.

* Rättsprincipen om ”oskuldspresumtion” innebär att den som inte dömts för ett brott inte ska straffas. I ett yttrandefrihetsmål kan den som åtalas men frias för förtal trots det tvingas betala sina egna rättegångskostnader.

* Justitiekanslern, JK, har mot sin uttryckliga rekommendation fått en light-variant av ”åtalsrätten” i yttrandefrihetsmål. Genom att meddela underrättelse kan JK förmå utgivare att ta bort en publicering utan att behöva åtala när förutsättningarna för en juryfällning är svaga. JK förvandlas i dessa fall inte bara till åklagare utan också domare genom att bestämma påföljden för ett yttrande som JK fastställer utgör till exempel förtal eller hets mot folkgrupp. Alla utgivare stod inte emot när JK prövade bestämmelsen första gången. De använde den harvärja som bestämmelsen ger. Reglerna undergräver grundprincipen om ensamansvar och det särskilda rättegångsförfarandet med jurymedverkan.

* Utöver undergrävandet av jurysystemet och ensamansvaret perforerar införandet av delegationsbestämmelser yttrandefrihetsgrundlagarnas styrka och räckvidd. Tidigare har annonser för tobak och spritdrycker omfattats av de vanliga reglerna om reklam sådana annonser har delegerats ut ur grundlagarna. Sedan 1 januari 2019 öppnas grundlagarna för att det i vanlig lag ska kunna

införas regler för publicering och utformning av varningstexter och innehållsförteckningar som anses behövliga för att tillgodose konsumentintresset. Den tydliga avgränsningen har blivit suddigare och enligt regeringens direktiv till den sittande yttrandefrihetskommittén ska möjligheten till undantag göras än mer generella och vida.

* Förbudet att tillhandahålla databaser med känsliga uppgifter om enskilda är så allmänt formulerat att det kan användas mot mediernas publiceringar av sammanställning av till exempel brottslingar och korrupta politiker. Visserligen säger regeringen att det i "normalfallet" inte är tänkt att träffa traditionell journalistisk. Men vad som är normalt kan skifta över tid.

* Tröskeln för vad som ska anses utgöra förolämpning och olaga hot sänktes från årsskiftet. Utan någon saklig motivering vidgades det straffbara området även för yttranden i grundlagsskyddade medier.

* Statlig prövning av vad som är god pressetik har införts i reglerna för det nya mediestödet. Det är första gången sedan mitten på 1800-talet etiken i dagspressen ska bli föremål för statlig prövning. Enligt regeringens intentioner ska det även komma att gälla det traditionella presstödet där kraven för att få stöd provas utan hänsyn till innehållets kvalitet eller etiska nivå.

* Stöd till trossamfund, litteratur och opinionsbildning bör enligt regeringen i fortsättningen inte utgå till verksamheter som till exempel motverkar jämställdhet och samhällets grundläggande värderingar. Istället för avreglering och generellt utformade stöd mer av statlig styrning.

* Rätten att försöka övertyga andra om de egna åsikternas förträfflighet garanteras genom organisations- och demonstrationsfriheten som en del av den allmänna yttrandefriheten. Begränsningar kan bara göras om de har stöd i grundlag. Lagrådet lyckades efter den mest förödande kritik som formulerats på årtionden stoppa regeringens förslag om straffansvar för samröre med terrororganisationer. Regeringen tänker återkomma.

* I juli 2018 förklarade justitieministern att ett förbud för nazistiska och rasistiska organisationer borde kunna vara på plats i mitten av 2020. Lagrådets kritik mot terrorlagen grusar inte regeringens ambitioner att förbjuda dessa organisationer. I konstitutionsutskottet har statsminister Löven förklarat att politiska överväganden kan trumfa lagrådets bedömningar och på första maj 2019 deklarerade han att regeringen arbetar vidare för att förbjuda fascistiska och nazistiska organisationer.

* Demonstrationsfriheten utgör en av de grundläggande fri- och rättigheterna. Polisen kan styra tid och plats för en demonstration om det finns risk för sådana ordningsstörningar som den inte tror sig kunna hantera. Men myndigheten får inte ta någon ovidkommande hänsyn till åsikter som demonstranterna företräder. Vi ska inte ha en politiserad polis. Morgan Johansson är öppen för att ändra i ordningslagen för att begränsa nazisternas demonstrationsrätt.

* Skollagens huvudregel är numera utformad så att partier som inte är representerade i riskdagen, kommunerna och EU kan utestängas från landets skolor utan att det strider mot kraven på objektivitet och likabehandling. Eleverna bibringas tron att demokratiska val handlar om att omfördela mandat mellan de som redan har representation.

* Enligt förslag ska polisen kunna få del av uppgifter inhämtade av FRA genom signalspaning även efter att en förundersökning om brott inletts. Uppgifterna från signalspaningen ska inte få användas för att utreda brott men eftersom signalspaningen omgärdas av stark sekretess riskeras rätten till en rättvis rättegång när tillkomst av uppgifter inte kan granskas och värderas.

* Ett tvångsmedel kommer aldrig ensamt. Thomas Bodström utökade de hemliga tvångsmedlen steg för steg, avlyssning av en misstänkts telefon vidgades till fler abonnemang. Hemlig rumsavlyssning kom att omfatta även offentliga platser. Regeringen vill nu ge polis och säkerhetspolisen rätt att med trojaner i datorer och mobiler avlyssna samtal innan kommunikationen krypteras. Samtidigt införs masslagring av trafikuppgifter om mobil och datakommunikation.

* Näst på tur står, trots viss skepsis från Morgan Johansson, en utredning om införandet av kronvittnen och anonyma vittnen. Åtgärder som rymmer mycket stora rättssäkerhetsproblem och inte hör hemma i en rättsstat. Alla tvångsmedel tenderar att drabbas av en tillämpnings- och ändamålsglidning samtidigt som kontrollfunktionerna tenderar att *inte* räcka till.

* Förändringar av grundlagarna föregås som regel av parlamentariskt sammansatta utredningar och inte av ensamutredare. Morgan Johansson och regeringen har tidigare brutit och bryter åter denna tradition. Utredaren som har i uppdrag att se över straffansvaret för hets mot folkgrupp och ett förbud för vissa symboler har fått regeringens mandat att föreslå ändringar i grundlag. Trots att det sitter en parlamentarisk kommitté som utreder yttrandefrihetsgrundlagarna.

Nya begränsningar adderas till de repressiva inslag som redan finns i yttrandefrihetsgrundlagarna. Historisk slagg som till exempel indragningen av

utgivningsbevis och sändningstillstånd och kontrollen av etermedierna genom Granskningsnämnden för radio och tv.

På pluskontot för regeringen finns den välkomna men senfärdiga och ofullgångna rätten till insyn i vård, skola och omsorg som finansieras med offentliga medel men drivs i privat regi.

Sammantaget, regeringen Lövéen och hans justitieminister är demokratiskt ovarsamma.

Nils Funcke